

امام رضا سلام الله و صلواته عليه:

ان بسم الله الرحمن الرحيم اقرب الى اسم الله الاعظم من سواد العين الى بياضها

بسم الله الرحمن الرحيم، به اسم اعظم خداوند

نزدیک‌تر از سیاهی چشم به سفیدی‌اش است. عیون اخبار الرضا ج ۱

بسمه تعالی

مباحث مقدماتی
در جهت دستیابی به الگوی مدل تطبیقی
روانشناسی

منبع:

Introduction to psychology

By : Rita L. Atkinson.

Richard c . Atkinson. and

Ernest R. hilgard.

سرپرست پژوهش تطبیقی: حجه الاسلام صدوق
مسئول طرح: نصیر عابدینی دانش پژوه موسسه امام خمینی (ره)
همکاران: سید مهدی موشح - انجم شعاع

(۱)

دفتر فرهنگستان علوم اسلامی

مرداد ۱۳۸۱

مقدمه

در ادامه مباحث تطبیقی نظر بر آن شد، مروری نیز بر روشهای علوم کاربردی پرداخته و آن را از نقطه نظر روش تحقیق مورد مذاقه و توجه قرار دهیم. از این رو پس از جستجوی مقدماتی و درخواستی که در این زمینه مطرح گردید، یکی از رشته های علوم انسانی یعنی علم روانشناسی انتخاب گردید.

روانشناسی یکی از دامنه دارترین دانشهائی است که بیش از ۳۵ رشته مختلف دارد به طوریکه بسیاری از مشاغل و امور اجتماعی دارای روانشناسی خاص خود می باشند. در سالهای اخیر روانشناسی در تمام اعمال و رفتار و مسائل زندگی نفوذ کرده و مباحث آن فزونی یافته است. از این رو برای مطالعه و پژوهش تطبیقی در این مورد کتاب زمینه روانشناسی اثر هلیگارد و اتکینسون پیشنهاد گردید.

کتاب مورد نظرمتنی پایه *Basic* و مورد استناد در تحقیقات روانشناسی بوده و بلحاظ آموزشی یکی از معروفترین کتابهای درسی در مقدمات روانشناسی (در کشورهای انگلیسی زبان) می باشد. مطالب کتاب باتکیه بر آخرین پژوهشهای بنیادی، از اهمیت فراوانی برخوردار گردیده است. این کتاب دارای ۸ بخش و ۱۸ فصل می باشد. پس از تجزیه و تحلیل مقدماتی، فهرست این کتاب به عنوان پیش درآمد مباحث تطبیقی مورد توجه و ارزیابی قرار گرفت.

در این قسمت بر اساس روش تحقیق پذیرفته شده در غرب (در این جا روش تحقیق ریموند کیوی) به سراغ فهرست رفته و به بررسی این مطلب پرداختیم که آیا این اصول و روش تحقیق در مورد کتاب زمینه روانشناسی تحقق یافته است یا خیر؟ و در غیر این صورت چه کمبودها و نواقصی در این کتاب وجود دارد؟

حال در مرحله جدیداز این پژوهش، بر اساس عناوین روش تحقیق به بررسی فهرست عناوین این کتاب نموده سعی می نمائیم با ملاحظه فهرست به تبویب تمامی سر فصلها و منضبط نمودن دوباره آن بپردازیم، تا مطالعات تطبیقی در افقی روشن و هماهنگ قرار گیرد.

اصل بحث

۱- تبیین عناوین فرهنگ، فلسفه، زیر ساخت در علم روانشناسی

به طور کلی ما در هر علمی همچون روانشناسی از سه عنوان مهم بحث می نمائیم:

۱- فرهنگ حاکم بر روانشناسی ۲- فلسفه حاکم بر روانشناسی ۳- زیر ساخت حاکم بر روانشناسی

۱/۱- تبیین فرهنگ حاکم بر علم روانشناسی

هر گاه سخن از فرهنگ یک علم می شود منظور از آن جامعه شناسی *sociology* تاریخی و سیر تحولات آن می باشد. اینکه در ادوار مختلف انسانها چگونه با آن برخورد کرده و با چه تعلقاتی به سوی آن رفته اند، موضوع مطالعه این قسمت می باشد. این مسئله به صورت خیلی ضعیف در تاریخچه بنیانگذاران، و سیر تحولات مکاتب روانشناسی آن هم در شکلی اخباری و گزارشی نه تحلیلی - فلسفی ذکر گردیده است. در این زمینه مطالبی در پیوست اول کتاب تحت عنوان تاریخچه روانشناسی آمده است.

مباحث مقدماتی در جهت دستیابی به مدل تطبیقی روانشناسی اسلامی.....

ما به لحاظ تفاهم بیشتر از این طریق وارد نمی شویم، بلکه از ورودی فلسفه به این مباحث می پردازیم. بنابراین فرهنگ روانشناسی یعنی گرایشها و نیازمندیهای عمومی مردم *antropology* در ادبار و اقبال به موضوع روانشناسی می باشد.

۱/۲- تبیین فلسفه حاکم بر علم روانشناسی

غرض ما از فلسفه بر اساس ساختار مراحل مبادی، مبانی، و نتایج تبیین می گردد:

مبادی: یعنی نقطه شروع علم که در آن از ضرورت، موضوع و هدف علم روانشناسی بحث می نماید. به عنوان نمونه مطالبی در مورد رویکرد های مختلف نسبت به روانشناسی و تعریف از علم روانشناسی در این قسمت مورد بررسی قرار می گیرد.

مبانی: یعنی ریشه ها و ساختار علم که در آن از مفاهیم و تغییرات و نظام موضوعات علم روانشناسی بحث می گردد. (شامل کلیه مطالب درونی و فرایندهای ذهنی و رفتار موجود زنده)

مقاصد: یعنی نتایج و آثار که در آن از پیش بینی، هدایت و کارآمدی علم روانشناسی بحث می گردد. (شامل کلیه مباحث مربوط به بهداشت و بهینه سازی و تکامل سیستم های روانشناسی می باشد).

۱/۳- تبیین زیر ساخت حاکم بر علم روانشناسی

در زیر ساخت عملاً بحث کاربردی شده و از مباحث تئوری و نظری خارج می شود. از این رو وارد در بخش آزمایشگاهی و روش تحقیق می شویم که شامل مشاهده استقرائی، سنجش قیاسی، و آزمون حسی می باشد. در این زمینه مباحثی در بخش اول و پیوست دوم کتاب آمده است (روشهای مشاهده، روش زمینه یابی، روش آزمونها، روش شرح حال نگاری که در دانشگاه بیشتر دقت و توجه به این مباحث می باشد).

۲- مروری کوتاه بر کتاب روش تحقیق (از ریمون کیوی)

اگر نگاهی به روش تحقیق ریموند کیوی بیندازیم و آن را در قیاس با روش تحقیق فرهنگستان ملاحظه نمائیم در می یابیم که به مباحث فلسفه نمی پردازد. به تعبیر دیگر بحثی از مبادی، مبانی، مقاصد در آن صورت نگرفته و از مشاهده استقرائی صحبت می نماید به گونه ای که اگر از وضعیت عینی موضوع + پژوهش کتابخانه ای دو بردار ترسیم نمائید پرسش آغازین مشخص می شود.

بر حسب مدل پرسش آغازین در چهارچوب تحلیل نظری سنجش قیاسی قرار می گیرد و هفت مرحله دیگر در زیر ساخت روش تحقیق قرار می گیرند.

مراحل هفت گانه روش علمی تحقیق در این کتاب از قرار ذیل می باشد:

۱- پرسش آغازین

۲- مطالعات اکتشافی که بر اساس مطالعات کتابخانه ای (خواندن) و وضعیت عینی موضوع (مصاحبه های اکتشافی) پرسش آغازین را مشخص می نماید.

۳- طرح نظری مسئله تحقیق که به نوعی بر اساس مرحله ۲ مشخص می شود.

۴- ساختن مدل تحلیلی

۵،۶- مشاهده و تحلیل اطلاعات که تحلیل اطلاعات به مشاهده باز گشته و هر دو آنها در ساختن مرحله ۴ ایفای نقش می نمایند.

۷- نتیجه گیری

و ممکن است دربرخی عناوین بحثی از فلسفه آمده باشد، این گونه نیست که در آن یک مرحله منطقی از روش تحقیق بحث از فرهنگ و فلسفه شده باشد. فرهنگ که مطلقاً بحث نشده و فلسفه نیز ضعیف مطرح شده است.

۳- مراحل مقدماتی مطالعات تطبیقی روانشناسی

پس از آنکه عناوین مدل اجمالاً مطرح گردید، حال اگر بخواهیم کتاب زمینه روانشناسی را بر اساس روش تحقیق موجود بررسی نمائیم باید تمامی سر فصلها را استخراج نموده و تبویب دیگری از آن را انجام دهیم.

۱/۳- تنظیم سر فصلها بر اساس مدل تحقیق

مبادی:

بخش اول: روانشناسی : کوشش علمی و انسانی

فصل اول: ماهیت روانشناسی

مبانی:

بخش دوم: فرایندهای زیستی و رشد

فصل دوم: اساس عصب - زیست شناسی روانشناسی

فصل سوم: رشد روانی

بخش سوم: ادراک و هشیاری

فصل چهارم: فرایندهای حسی

فصل پنجم: ادراک

فصل ششم: حالت‌های هشیاری

بخش چهارم: یادگیری، به خاطر سپردن و تفکر

فصل هفتم: یادگیری

فصل هشتم: حافظه

فصل نهم: زبان و اندیشه

بخش پنجم: انگیزش و هیجان

فصل دهم: سائق‌ها و انگیزهای اساسی

فصل یازدهم: نظریه‌ها و عوامل در انگیزش و هیجان

مقاصد:

بخش ششم: شخصیت و فردیت

فصل دوازدهم: تواناییهای ذهنی و اندازه گیری آن

فصل سیزدهم: شخصیت و اندازه گیری آن

بخش هشتم:

فصل هفدهم: رفتار اجتماعی فرد

فصل هیجدهم: نفوذ اجتماعی

بررسی بخش هفتم:

فصل چهاردهم: تعارض و فشار روانی

فصل پانزدهم: روانشناسی ناپهنجاری

فصل شانزدهم: روشها و پیشبرد بهداشت روانی

هر علمی باید نقش خود را در تکامل مشخص نماید و در این مسیر تکامل اگر احیانا بیماری به وجود آید باید قدرت پیشگیری و درمان آن را داشته باشد. لذا علم روانشناسی باید پاسخ گوی تکامل پیشگیری و درمان باشد به عبارت دیگر روانشناسی باید جواب گوی تمامی علوم اجتماعی جامعه باشد و نقش خود را در تکامل آنها ایفا نماید علم روانشناسی علمی پایه برای علوم اجتماعی است. از این رو علم روانشناسی باید برای تکامل انسان در همه صحنه ها حرف داشته باشد.

پس به این ترتیب در خود عنوان کتاب زمینه روانشناسی دو عنوان دیگر نهفته است:

۱- تکامل ۲- درمان، بهداشت و سلامت به عبارت دیگر حلقه مفقوده میان عنوان اصلی کتاب و هشت بخش دیگر بخش هفتم میباشد در این بخش که موضوع آن بهداشت و بهینه سازی آن می باشد مکمل عنوان اصلی کتاب بوده و لذا در کنار عنوان اصلی قرار می گیرد. در نتیجه تکلیف بخش هفت نیز مشخص گردید.